

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 39.

V Ljubljani, 29. kimavca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{8}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: »Zaveza« in »Družba sv. Cirila in Metoda«. — Naš denarni zavod. — Za odpravo krajevnega plačilnega sistema v Istri. — Učitelji, ki obstruirajo. — »Zaveza avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« in vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

„Zaveza“ in „Družba sv. Cirila in Metoda“.

Pri glavni skupščini »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev« v Trstu l. 1902. se je sklenila resolucija, naj se deluje na to, da pride v odbor »Družbe sv. Cirila in Metoda« tudi kak učitelj. Razlogi za to so vsakomur jasni. Izvršuje ta sklep, je vposlalo »Zavezino« vodstvo vodstvu »Dr. sv. Cirila in Metoda« dopisom z dne 11. novembra 1902, št. 52 sledeče pismo:

Št. 32. V Ljubljani, dne 11. novembra 1902.

Velecenjeno vodstvo

»Družbe sv. Cirila in Metoda«

v Ljubljani.

Usojamo si vljudno naznanjati, da je glavna skupščina Zaveze v Trstu sklenila sledečo resolucijo:

»Slavno vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda se opozori, da se ozira pri nastavljanju kandidatov v društveni odbor saj na enega ljusko-šolskega učitelja«.

Z ozirom na to, da je družba sv. Cirila in Metoda eminentno šolska družba, ki vzdržuje ljudske šole, bi ji gotovo ne bilo na kvar, ako dobi v odbor tudi strokovnjaka, — ljudsko-šolskega učitelja, — a z ozirom na to, da ravno učiteljstvo v veliki meri deluje za to prekornostno družbo in jo podpira, bi bilo umestno, da se ozira pri volitvi odbora tudi na naš stan.

Prosimo torej, da izvoli slavno vodstvo v gori omenjeni resoluciji izraženo željo upoštevati.

Z odličnim spoštovanjem

Vodstvo »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«.

Tajnik:

Drag. Česnik, s. r.

Predsednik:

L. Jelenc, s. r.

O tem je »Zavezina« tajnik tudi poročal pri glavni skupščini »Zaveze« v Brežicah dne 30. maja l. 1903 in sicer doslovno tako-le:

»V zmislu sklepa zadnje glavne skupščine »Zaveze« se je vposlalo vodstvu družbe sv. Cirila in Metoda resolucija, v kateri zahtevamo, da se pri nastavljanju kandidatov v društveni odbor določi tudi enega ljudskošolskega učitelja. Tako eminentno šolski družbi bi znabiti ne škodovalo, če bi imela par odbornikov — strokovnjakov«.

Vzlic vposlanemu dopisu in vzlic objavljenju naše resolucije pa se naši želji ni ustreglo ne l. 1903 in ne l. 1904. Tudi odgovora nismo prejeli nikakega. To preziranje je dalo učiteljstvu, zbranemu pri letošnji glavni skupščini »Zaveze« v Pulju (dne 14. avg.) povod, da je izrazilo vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« svoje ogorčenje. Tega »ogorčenja« pa »Zavezino« vodstvo dozdej še ni prijavilo »Družbi sv. Cirila in Metoda«, a vendar je vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« takoj zaznalo zanj ter vposlalo »Zavezini« sledeči dopis:

Št. 6.952 leta 1905.

Slavno vodstvo

»Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«

Ljubljana.

»Učiteljskega Tovariša« št. 33 izza 18 velikega srpana t. l. vsebuje na št. 273. besede: »Pred par leti se je obrnila »Zaveza« na vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« z zahtevo... Na naš dopis nismo bili vredni prejeti niti odgovora... Delegacija izreka vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« ogorčenje nad tem, da ni smatralo Zavezine uprave za vredno, odgovoriti ji na prošnjo...«

Ker je imenovani sl. list Vaše glasilo — bodo navedene besede brezdvomno posnetek Vaših puljskih debat.

Podpisano je v tej veri velevalo pregledati vse družbene akte — začevši z l. 1901 do danes — a ni vdobilo nobene Vaše tozadevne »zahteve« ali »dopisa« ali »prošnje«. Tudi družbeni »exhibet« nima o podobnem nobene zabeleške.

Ker družba sv. Cirila in Metoda ne prezira, kar se v taci slučajih o njej govori, piše in tiska, — Vas vabimo, da pošljete poljubnega g. delegata v naše vodstvene prostore

v »Narodnem domu«, ki naj se označenega dejstva prepriča na svoje oči.

Izvolite si izbrati v to prihodnje srede, 30. t. m. ali četrta, 31. t. m., katerosibodi popoldanjo uro ter nam to poprej dobrohotno naznanite.

Podpisani prvomestnik z g. pomožnim tajnikom Vam bode osebno na razpolago.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

V Ljubljani, 27. avgusta 1905.

Prvomestnik: Odbornik:
Tomo Zupan Dr. vit. Bleiweis-Trsteniški.

»Zavezin« predsednik se je nato informiral o tem pri bivšem podtajniku g. učitelju Kecelju. Ta je izjavil, da se ve dobro spominjati dotičnega dopisa, ne ve se pa natančno spominjati, kaj se je z njim zgodilo, ker je od tedaj preteklo že precej časa. Dozdeva se mu sicer, da je dopis prečital pri neki družbeni seji, vendar določno ne more tega potrditi. Rekel je, da je seveda on »kriv«, ako se je dotično pismo izgubilo itd.

Na podlagi te informacije je potem »Zavezino« vodstvo odgovorilo »Družbi sv. Cirila in Metoda« sledeče:

Št. 32. V Ljubljani, dne 29. 8. 1905.

Cenjeno vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«
v Ljubljani.

Na ondodni cenjeni dopis z dne 27. avg. t. l., št. 6952 de 1905, si usoja pripomniti podpisano vodstvo, da je sporočilo slavnemu vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« na glavni skupščini v Trstu sprejeti resoluciji glede nastavljanja v vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« v dopisu z dne 14. novembra 1902, št. 52.

Čudno se zdi vodstvu »Zaveze«, da dotičnega dopisa ni v Vaših aktih, ker se je po letošnji glavni skupščini podpisanemu predsedniku izjavil prejšnji Vaš podtajnik, da se spominja dotičnega dopisa in da je on zakrivil, da se ni uresničila naša želja.

Delegata pa dne 30. ali 31. t. m. ne morem poslati, da bi pregledal akte in vložni zapisnik, ker 2 članov vodstva »Zaveze« ni v Ljubljani, podpisani predsednik pa ima te dni z razstavo učil in s pripravami za deželno učit. konferenco toliko posla, da mu ni mogoče priti. Zgodi se pa to po 10. septembru t. l. Dan se Vam naznani pozneje.

V privitku Vam pošljem drugi prepis dotične vloge. Vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učit. društev«.

Predsednik: L. Jelenc.

Nato smo prejeli od vodstva »Družbe sv. Cirila in Metoda« še sledeče pismo:

Št. 6.988 de 1905.

Slavno

vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«
Ljubljana.

Jako veliko zadoščenje nam je Vaš č. dopis izza 29. t. m. št. 32, iz kojega jasnuje, da ni podpisano, pač pa naš prejšnji namestni tajnik g. ljubljanski mestni učitelj Alojzij Kecelj, to zakrivil — kar se je podtikalo glede »zahtev« — »dopisa« — »prošnje« vodstvu.

V tem čutilu radi pozabimo napor, ki nam ga je povzročilo pregledovanje vseh naših aktov, začevši z letom 1901 do 23. avgusta letošnjega leta. Inkriminacija je bila namreč nam tako velika, kakor Vam in nam malo točna.

Pravzaprav nam je z Vašim zgoraj znamovanim častitim povedano vse; a da se s cela prepričate vodstvene lojalnosti, — vabimo Vas vendarle ponavljaše kak poljuben popoldan ali 13., 20., 21., 27. in 28. t. m. v svojo družbeno pisarno. Pač najvstrebneje bi nam bilo 13. t. m. — Zaznamitve dneva in ure pismenim potem Vas prosimo.

Glede na Vašo pojasnitev je pregledba našega exhibita sedaj še važnejša stvar od pregledbe naših aktov.

Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda«.

Ljubljana, dne 31. avgusta 1905.

Prvomestnik: Odbornik:
Tomo Zupan Dr. vit. Bleiweis Trsteniški

Kakor je razvidno iz teh dopisov, se v njih konstatuje edino le nekrivda vodstva »Družbe sv. Cirila in Metoda«, da se naši dotični želji ni moglo ustreči.

Radi verjamemo, da niti v aktih, niti v vložnem zapisniku najti sledu o našem pismu z dne 11. nov. 1902; to je pač mogoče. A konstatirati nam je, da se tudi zdaj v nobenem dopisu ni omenilo naše zahteve. Nasprotno; pri glavni skupščini »Družbe sv. Cirila in Metoda«, ki se je vršila v št. Jurju na Štajerskem dne 14. septembra, se takisto zopet ni ustreglo naši zahtevi, da si je bila saj zdaj vodstvu Ciril-Methodove družbe gotovo zadostno znana. Pač pa je podal družbeni tajnik izjavo, da je to »prvi naval« na družbo iz domačih slojev itd. Mi se sicer spominjamo še mnogih navalov, ki jih je doživela ravno »Družba sv. Cirila in Metoda« v prejšnjih letih od domačih nasprotnikov, ki pa ni nikdar nanje reagirala; menimo pa, da tudi »Ciril Metodova družba« ni nikak »noli me tangere«, ki bi se ne smelo o nji ničesar reči. S tem, da je izrekla »Zavezina« skupščina vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« po svojem dosedanjem prepričanju opravičeno »ogorčenje«, ji nismo še nikakor škodovali, nego zadeva se je pojasnila. Kako, naj sodi javnost.

Ob zaključku svojega pojasnila si dovoljujemo konstatovati le še sledeče:

1. Vodstvo »Zaveze avstr. jugoslovanskih učit. društev« je v poslalo vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« dne 11. novembra 1902 resolucijo, s katero zahteva, da se kandidira v družbeni odbor tudi enega učitelja. Za to, da se je njen dopis izgubil, ni »Zaveza« odgovorna, tudi ne, ako je bil tedanji podtajnik — učitelj.

2. Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« je za letošnji sklep »Zaveze« v Pulju takoj izvedelo, da si mu ni pismeno še ničesar poročalo. Čudno je, da ni ničesar vedelo o tozadevnem sklepu »Zaveze« pri glavni skupščini v Trstu, oziroma o prej navedenem poročilu »Zavezinega« tajnika pri glavni skupščini v Brežicah l. 1903. In vendar pravi vodstvo Ciril-Methodove družbe v svojem gori navedenem dopisu z dne 27. avgusta t. l. doslovno: »Ker družba sv. Cirila in Metoda ne prezira, kar se v tacih slučajih o njej govori, piše in tiska —« Torej?

3. Vodstvo »Družbe sv. Cirila in Metoda« je saj letos gotovo vedelo za našo željo, a vendar nismo o stvari sami dobili nikakega odgovora, niti se je naši zahtevi ustreglo pri zadnji glavni skupščini »Družbe sv. Cirila in Metoda« v št. Jurju.

4. Letošnja glavna skupščina Ciril-Methodove družbe se je vršila dne 14. septembra, torej na dan, ko so imeli

štajerski učitelji še šolo, a kranjski se je tudi niso mogli udeležiti, ker se je vršila neposredno pred začetkom šole, ko ima učiteljstvo že polno dela s pripravami.

In s tem zaključuje »Zavezino« vodstvo ta predmet.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslov. učitelj. društev“

v Ljubljani, 25. septembra 1905.

Tajnik: Drag. Česnik Predsednik: L. Jelenc

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca velikega srpana 1905 K 122.698.71.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Za odpravo krajevnega plačilnega sistema v Istri.

Poročal pri XVII. glavni skupščini »Zaveze« v Pulju Miroslav Anžlovar, učitelj-voditelj v Boljuncu.

(Konc.)

Izvajanja in zaključki.

Po izvestju deželnega odbora za mejno grofijo Istro iz l. 1904 je bilo torej, kakor je razvidno iz predidnih »Razkazov«, v šolskem letu 1903/04 vseh ljudskih in meščanskih šol v Istri 184 in 209 moških ter 175 ženskih svetnih učnih oseb ter poleg teh še 7 italijanskih veroučiteljev in 7 slovanskih učiteljic ženskih ročnih del; vseh skupaj torej 398 učnih oseb. Od teh je bilo 154 slovanskih in 230 italijanskih ljudsko-šolskih učiteljskih oseb.

Od 184 šol sta bili, ako število utrakvističnih razpolovimo, 102 slovanski, 82 je pa bilo italijanskih.*)

Od vseh šol je bilo 98 slovanskih in 76 italijanskih; 10 šol, in sicer 8 slovanskih, 1 italijanska in 1 utrakvistična ni bilo aktiviranih, dasi sistemizovanih.

Od slovanskih šol je bilo 63 enorazrednic, 27 $\frac{1}{2}$ dvorazrednic, 5 trirazrednic in 2 $\frac{1}{2}$ večrazrednic.

Italijanskih šol pa je bilo istočačno 20 enorazrednic, 19 $\frac{1}{2}$ dvorazrednic, 11 trirazrednic in 25 $\frac{1}{2}$ večrazrednic.

Od 154 slovanskih ljudsko-šolskih učnih oseb je bilo 110 moških, 44 pa ženskih oseb, in sicer je od prvih stalno nastavljenih 73, začasno pa 37, od drugih 17 stalno, 27 začasno.

Od 230 italijanskih ljudsko-šolskih učnih oseb je bilo 99 moških in 131 ženskih; definitivno nastavljenih 79 moških, 78 ženskih, provizorno pa 18 moških in 48 ženskih učnih oseb; poleg teh sta bila še dva suplenta in 5 suplentinj.

Slovanskih učiteljskih oseb je bilo torej stalno nastavljenih 90, provizorno pa 64; od italijanskih je bilo 157 stalno, provizorno pa 73.

*) Od tu nadalje je pri dotičnem izračunavanju zaradi nepristranosti in točnejših rezultatov število utrakvističnih šol in docentov vselej razpolovljeno.

V vseh teh slučajih vidimo, da prevladuje italijanski življenj na škodo slovanskemu.

Oglejmo si sedaj še številno razmerje med prebivalstvom in učiteljstvom v narodnostnem oziru.

Po zadnjem ljudskem štetju iz leta 1900 je bilo v Istri 191.387 Slovanov in 137.502 Romana; skupaj torej 328.889 prebivalcev ter še nekaj malega drugih narodnosti, ki pa tu ne pridejo v poštev.

Bilo je torej v istem času 1787 prebivalcev na 1 šolo, oziroma 856.48 prebivalcev na 1 učiteljsko osebo.

Vse drugo razmerje pa dobimo, ako računamo po narodnostih, in sicer pride na 1 slovansko šolo 1876.343 prebivalcev, na 1 slovansko učiteljsko osebo pa 1242.772 prebivalcev. Na 1 italijansko šolo pa je bilo 1676.854 prebivalcev, na 1 učiteljsko osebo pa le 597.834 prebivalcev.

Torej je bilo na 1 slovansko šolo 199.489 prebivalcev več nego na 1 italijansko šolo in na 1 slovansko učiteljsko osebo pa celo 644.938 prebivalcev več nego na eno italijansko učiteljsko osebo.

To se pravi; za zenačenje z Italijani po principu enakopravnosti imajo Slovani 14.918 šol premalo in bi jih morali torej dobiti; oziroma Italijani imajo po istem principu enakopravnosti 8.719 šol preveč in bi jih morali odpraviti.

Glede na učno osobje pa so imeli Slovani v primeri z Italijani 166.157 učiteljskih oseb premalo, zakaj le ako bi še 166 učnih oseb dobili, bi jih imeli 320, kolikor jim jih pristojna razmerno z Italijani, ki imajo z istega stališča 119.35 učiteljskih oseb preveč.

S tem pa nikakor ni rečeno, da imajo Italijani absolutno preveč šol in učiteljev, ki bi jim jih mi zavidali; ne, ampak hotel sem le pibiti, kako krivično so zapostavljeni v tem oziru Slovani, in kako nujno in neizogibno zahteva postulat pravičnosti in enakopravnosti, da se čim prej odpravi to kričeče, vnebovpijoče razmerje s tem, da se tudi Slovanom da, kar jim gre po naravnem in avstrijskem državljanskem pravu ter tudi s stališča vseobče človeške kulture.

Bodi mi na tem mestu dovoljeno omeniti tudi neugodnega razmerja med definitivnim in provizornim učiteljstvom; poslednjega je $\frac{1}{3}$ vsega, medtem ko sta približno le $\frac{2}{3}$ definitivni.

Tudi pri tem so Slovani hudo prizadeti; zakaj njih je skoraj polovica provizornih, medtem ko Italijanov ni niti $\frac{1}{3}$ provizornih.

Pri tem je omeniti, da učiteljstvo samo tega zla ni čisto nič krivo, ampak kriv je temu le sebični, zavlačevalni in učiteljstvu skrajno neprijazni sistem.

Dokaz temu nastopno: Po zanesljivih podatkih je bilo približno v istem času v okrajih Koper, Lošinj, Pazin in Volosko 26 podučiteljskih in 27 učiteljskih provizorno nameščenih učnih oseb, ki so imele izpričevalo usposobljenja, in sicer od prvih 2 tri leta, 4 štiri leta, 3 pet let, 3 šest let, 1 sedem let, 4 osem let, 4 deset let, 2 petnajst let, 2 osemnajst let in 1 celo dvajset let.

Istotako se je godilo tudi ostalim 27. Podatkov o tem iz ostalih dveh okrajev, Poreč ter Pulj in Rovinj, žal, nisem mogel dobiti, ali razmerje je bilo približno gotovo isto.

Večina teh ubogih zapostavljenih »capite censi« je gotovo že večkrat prosila za definitivno nameščenje in v višjo kategorijo, ali zaradi zgoraj omenjene kalamite so vedno ostajali na cedilu, t. j. prošnje so jim dosledno odbijali in če je bilo le kako mogoče, niso izvršili definitivnega imenovanja, ampak so rajši pustili, da usposobljeni podučitelji